

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

อำนาจกิเลส อำนาจธรรม

เรื่องศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมที่ละเอียดสุขุมมาก เกินกว่าความรู้ของจิตสามัญธรรมดาจะสัมผัสสัมพันธ์ได้ แม้แต่ชั้นหยาบ ๆ ชั้นพื้น ๆ ก็ไม่สนใจจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อความสัมพันธ์ให้ได้รู้สของธรรมว่าเป็นอย่างไรบ้างเลย เพราะอำนาจของฝ่ายต่ำที่เรียกว่าธรรมมีกำลังมากครอบงำมืดมิดปิดทวาร ไม่ให้สิ่งที่เป็นธรรมแสดงออกเพื่อผลเป็นธรรมเข้าสู่จิตใจได้เลย มีแต่เรื่องอธรรมแสดงอยู่รอบทวาร นับตั้งแต่ตา หู จมูก ลิ้น กาย เข้าไปถึงใจ เป็นสถานที่ทำงานเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อคว้านผลกำไรเข้ามาสู่ตัวของมัน แล้วกอบโกยความเดือดร้อนและเป็นพิษเป็นภัย ให้แก่จิตใจผู้รับเคราะห์อยู่โดยลำดับลำดับทั้งน้อยทั้งมาก ถ้าเป็นน้ำก็เหมือนกับน้ำซบน้ำซึมไหลรินอยู่อย่างนั้น ด้วยการแสวงผลประโยชน์ของฝ่ายอธรรม

ใจที่ไม่ได้ตั้งหน้าตั้งตาตั้งท่าตั้งทางต่อสู้กันต้านทานมันจริง ๆ แล้วอย่างไรก็ไม่รอด เพราะอำนาจของมันมันเป็นเหมือนน้ำซบน้ำซึม นี้โดยปกติ ถ้ายังมีเหตุการณ์เป็นเครื่องส่งเสริมด้วยแล้ว มันก็ยังแสดงกำลังวังชาอำนาจวาสนาขึ้นภายในทวารนี้ อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน และอย่างมีฤทธาศักดานุภาพมาก แม้ขนาดนั้นก็ไม่สามารรู้ได้เลยว่านั่นคือฝ่ายธรรม

ผู้ปฏิบัติคือนักบวชของเราที่จะทำแบบสุกเอาเผากิน นี่ก็เป็นแบบของมันแทรกเข้ามาในวงการปฏิบัติ จึงรู้สึกจะไม่มีเงาใจในขั้นเริ่มแรกแห่งการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งยังไม่ได้หลักได้เกณฑ์ทางด้านจิตใจนี้บ้างเลยแล้ว จะมีแต่แงแต่แขนงแต่กิริยาอาการของมันแทรกอยู่ทั้งนั้น แต่เราก็ไม่รู้ จึงเป็นความลำบาก เพราะสิ่งที่ทำให้ลำบากมันมีอำนาจปกครองจิตใจ ธรรมไม่ได้ปกครองจิตใจ ธรรมไม่ได้มีอำนาจหรือธรรมไม่ปรากฏ จึงมีแต่สิ่งเหล่านี้แสดงลวดลายอยู่อย่างเต็มตัวในอริยาบถต่าง ๆ

ท่านผู้มาศึกษาอบรมก็ควรจะต้องตั้งใจในการแสดงเหล่านี้ เพราะไม่ได้แสดงเพียงครั้งหนึ่งครั้งเดียว แสดงมาโดยลำดับลำดับนานแสนนาน ตั้งแต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวงหมู่คณะหรือเพื่อนฝูงเข้ามาเกี่ยวข้อง การเทศน์ในวันใดเวลาใดจะไม่เทศน์อย่างอื่นนอกจากเทศน์เรื่องภัยเหล่านี้และเรื่องคุณแห่งธรรม พร้อมทั้งวิธีละวิธีบำเพ็ญอย่างเต็มกำลังความสามารถ ถ้าผู้ตั้งอกตั้งใจจริง ๆ แล้ว ความจริงนี้ไม่ควรจะจิตจาง ควรจะเป็นความจริงอย่างถึงใจอยู่ เช่นเดียวกับธรรมเป็นของจริงว่าเป็นคุณทางฝ่ายดี และกิเลสเป็นของจริงเป็นฝ่ายชั่ว ทั้งสองอย่างนี้ไม่มีกาลไม่มีสถานที่เวล่ำเวลา เป็นของจริงล้วน ๆ อยู่ตลอดไปและตลอดมาด้วย

ผู้ฟังจึงไม่ควรจะคิดว่าฟังแล้ว เก่าไปแล้ว นานไปแล้ว จืดจางไปแล้ว เพราะเราไม่พิถีพิถันใจของเราให้เป็นไปตามหลักความจริงนั้น มีแต่กิเลสทำให้จืดจาง ส่วนธรรมที่จะให้เข้มข้นเพื่อการปราบปรามกิเลสไม่คอยมีหรือไม่มี จึงลำบากต่อการก้าวเดินแห่งความเพียรอันจะยังผลให้เกิดประจักษ์ภายในจิตใจ

อย่างครั้งพุทธกาลท่าน ท่านเอาจริงเอาจัง ดูตำรับตำราก็เหมือนอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ท่านทำให้เห็นต่อหน้าต่อตา นี่ไม่ว่าจะพูดถึงเรื่องพระพุทธเจ้า ประวัติของพระพุทธเจ้า ประวัติของสาวกแต่ละองค์ที่ท่านประกอบความพากเพียร ตลอดถึงผลที่ท่านได้รับ เป็นประวัติเป็นเรื่องราวสด ๆ ร้อน ๆ เพราะเป็นสัจธรรมคือความจริง ไม่เคลื่อนคลาดจากความจริง ผู้ได้อ่านได้เห็นได้ยินได้ฟังแล้วควรจะนำความจริงนี้เข้ามาประทับกับใจของตน ทั้งฝ่ายละทั้งฝ่ายบำเพ็ญอย่างถึงใจ นอกจากนั้นเรายังมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอน ซึ่งก็นำความจริงเหล่านี้มาแสดงเช่นเดียวกัน มั่นน่าจะถึงใจ

อย่างมาอยู่นาน ๆ ก็ยิ่งเหลวไหลโลเลไปเรื่อย ๆ ก็ยิ่งทำให้อ่อนใจในผลแห่งการแสดง ในเหตุและผลในการแสดงธรรมต่อหมู่เพื่อน เหตุที่แสดงคือการแสดงเพื่อผลก็ทำให้อ่อนใจ ผลที่จะพึงได้รับสำหรับหมู่เพื่อนไม่ปรากฏ จะทำให้มีกำลังใจได้อย่างไร

นี่เรามาทำความเพียร เรามาประพฤติปฏิบัติธรรม เราไม่ได้มาแสวงทางโลกทางสงสาร สิ่งละเอียดก็คือรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส เหล่านี้เป็นเรื่องโลกเรื่องสงสาร เราอยากพูดว่าร้อยเปอร์เซ็นต์ ถ้าไม่ได้ใช้ความพินิจพิจารณา ไม่มีสติปัญญา ไตร่ตรองในสิ่งสัมผัสอายตนะภายในของเรา จะมาทางรูปทางเสียงทางกลิ่นทางรส ไม่ว่าจะทางใดมันจะผลิดขึ้นเป็นเรื่องของกิเลสเสียทั้งหมดภายในจิตใจ ถ้าไม่ตั้งอกตั้งใจพินิจพิจารณาจริง ๆ นี่เรื่องเป็นอย่างนี้

การสั่งสอนก็สอนโดยไม่มีข้อข้องใจสงสัยในวิธีการสอน เพราะเป็นวิธีการที่ดำเนินมาแล้วสำหรับผมเองก็ดี ไม่ใช่คุณ พูดตามหลักความจริงต่อหมู่เพื่อนที่มีเจตนา มาหวังอรรถหวังธรรม นี่แสดงเพื่ออรรถเพื่อธรรมต่อหมู่ต่อเพื่อน จึงไม่มีอะไรที่จะเอาสิ่งที่จอมปลอมเข้ามาเคลือบมาแฝงอันเป็นเครื่องหลอกหลวง

เรื่องของโลกดังที่กล่าวนี้มันมีอยู่อย่างที่ว่าที่อธิบายผ่านมานี้แล อยู่ที่ไหนก็มีทุกระยะที่ปรุงออกภายในจิตใจก็เป็นโลกไม่ได้เป็นธรรม ถ้าไม่ใช่สติปัญญาพินิจพิจารณาจริง ๆ มีทำต่อสู้อยู่โดยสม่ำเสมอ นี่ก็อยู่ไปนาน ๆ มันเหลวไหลไปเรื่อย ๆ ดังที่ว่าเราไม่ได้มาแสวงหาโลกดังที่กล่าวแล้วนั้น เราแสวงหาธรรมต้องกลั่นต้องกรองต้องพินิจพิจารณา ต้องไม่เสียดายในการได้เห็นได้ยินได้ฟัง ต้องตัดกระแสของมันอยู่เสมอ

อยากเห็นอยากดูเท่าไร ก็ให้ทราบว่าคุณอยากนี่คือฝ่ายธรรม ความกีดกัน ความบังคับการต่อสู้ ไม่ให้เห็นไม่ให้ได้ยินได้ฟังสัมผัสต่าง ๆ นี่เป็นเรื่องของธรรม อยากมีมากน้อยเพียงไรที่เกี่ยวกับโลก ฟังทราบว่านั้นคือข้าศึกเข้ามารังควาใจแล้ว เราต้องยกธรรมขึ้นต่อสู้ขึ้นต้านทานกีดกัน อย่างน้อยห้าม บังคับไม่ให้เห็นไม่ให้ดูไม่ให้ฟัง มากกว่านั้นเอามาไตร่ตรองหรือทำหน้าที่ของฝ่ายธรรม ไม่สนใจกับสิ่งเหล่านั้นทั้ง ๆ ที่อยากสนใจ นี่จึงเป็นวิธีการของผู้ประกอบความพากเพียร

ต้องมีการฝึกกันอยู่เสมอไม่ฝึกไม่ได้ ขึ้นชื่อว่าธรรมแล้วต้องคล่องตัวเสมอ สิ่งใดที่คล่องตัวฟังทราบเถิดว่านั่นคือธรรม ในขั้นเริ่มแรกเป็นเช่นนั้น ต่อเมื่อธรรมมีกำลังมากและมีกำลังมากเต็มที่แล้ว จึงจะเป็นเรื่องของธรรมและเป็นเรื่องของธรรมล้วน ๆ สิ่งเหล่านี้จะเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ได้ เสาะแสวงตรงไหนก็เสาะแสวงเพื่อฆ่าเพื่อทำลาย ไม่ได้เสาะแสวงเพื่อความรื่นเริงบันเทิง ความกำหนดยินดีและยินร้ายต่อสิ่งทั้งหลายด้วยความพอใจ นั่นเป็นเรื่องของฝ่ายต่ำ เป็นเรื่องของอธรรม

เรื่องของธรรมจะมีความดูดดื่ม เพื่อเสาะเพื่อแสวงว่าภัยอยู่ที่ตรงไหน เมื่อเจอแล้วก็ต่อสู้กันทันทีทันใดไม่ชักช้า เมื่อถึงขั้นเป็นธรรมแล้วเป็นเช่นนั้น คือจิตเป็นธรรมกับจิตเป็นโลกต่างกันในความหมุนของตนเอง จิตเป็นโลกจิตต้องหมุนไปตามโลก จิตเป็นธรรมจิตต้องหมุนไปตามธรรม เพราะธรรมพาให้หมุน จนกระทั่งถึงโลกไม่มีเหลืออยู่ภายในจิตใจเลย จิตดวงนั้นถึงจะหยุดหมุนเพื่อทำลายสิ่งที่เป็นอธรรม

เพราะฉะนั้นคำว่าศาสนธรรมจึงเป็นธรรมที่ละเอียดอ่อนมากที่สุด เกินกว่าความรู้ธรรมดาเราจะสัมผัสสัมพันธ์ได้ ถ้าไม่ปรับใจให้ถูกต้องต่อธรรมขั้นใดแล้วจะไม่ประสพให้พบเห็นเลย ไม่ว่าจะนักบวชไม่ว่าฆราวาส ไม่ว่าจะวัยใด เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ขึ้นอยู่กับวัยกับนักบวชกับฆราวาส แต่เป็นความจริงของมันแต่ละอย่าง ๆ ธรรมก็เป็นของจริงสำหรับตัวเองแต่ละอย่าง ๆ ที่ควรจะแก้ไขสิ่งนั้นได้ นำมาแก้ไขยอมแก้ไขได้ด้วยกัน ถ้าไม่นำมาแก้ไขก็มีแต่ฝ่ายต่ำจะเหยียบย่ำทำลายเข้าทุกวี่ทุกวันทุกเวลา จนหาทางออกไม่ได้ สุดท้ายก็จม

เราลองคิดดูปัจจุบันนี้เห็นอยู่อย่างเต็มหูเต็มตา ศาสนากลายเป็นด้านวัตถุ คือศาสนธรรมแท้มีหลักจิตตภาวนาเป็นเครื่องบุกเบิก เป็นเครื่องขุดค้น เป็นตัวการตัวงานที่จะเห็นสิ่งเลวร้ายทั้งหลายซึ่งฝังจมอยู่ในจิตใจทั้งส่วนหยาบส่วนกลางส่วนละเอียดโดยลำดับ และทำลายไปได้เป็นวรรคเป็นตอน จนถึงขั้นบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้น เช่นเดียวกับครั้งพุทธกาลท่าน นี่คือนานเป็นเนื้อเป็นหนัง งานของศาสนาจริง ๆ ศาสนธรรมท่านมุ่งอย่างนี้เป็นหลักใหญ่ยิ่งกว่าหลักอื่นใด

แต่เวลานี้เราเห็นไหม ไม่ได้ถูกเหยียดหยาม ไม่ว่าท่านว่าเรามันพอ ๆ กัน วัตถุเป็นสิ่งสำคัญขึ้นมาในวงศาสนา สิ่งที่สำคัญของศาสนาจะไม่ปรากฏหรือไม่ปรากฏ สถานที่อยู่ที่อาศัยปัจจัยทั้งหลาย นี่คือด้านวัตถุ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นศาสนาขึ้นมาเต็มวัด เต็มวา กุฏิสวย ๆ งาม ๆ ก็ชั้นที่ห้องที่หับ ห้องน้ำห้องส้วมที่สะดวกสบายจนพรรณนาไม่จบ นี่คือศาสนา เครื่องบำรุงบำเรอให้ได้รับความสะดวกสบายทั้งการอยู่การกิน การหลับการนอน การไปการมา นี่คือศาสนา แน่ ใครมีสิ่งเหล่านี้แล้วถือว่าหน้ามีตามี ตีกรี้ มีอำนาจวาสนา นี่ศาสนาแปรไปอย่างนี้เวลานี้

ที่จะให้แปรลงทางอรรถทางธรรม ที่เกี่ยวกับจะทำใจให้สงบให้เยือกเย็น ให้มีความเฉลียวฉลาดโดยหลักธรรมจริง ๆ จนถึงเอาตัวรอดเป็นยอดคนดังครั้งพุทธกาล นั้น จะไม่ปรากฏหรือไม่ปรากฏโดยลำดับลำดับมาแล้ว เพราะวัตถุมีอำนาจมาก คำว่า วัตถุมีอำนาจมากก็คือกิเลสแทรกเข้าไปมีอำนาจ ทำจิตใจของผู้ปฏิบัติหรือของพระเถระเราทั้งหลายให้สนใจให้ชวนชวายเป็นสิ่งเหล่านี้ จนไม่มองดูเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของศาสนา ที่จะพาให้หลุดพ้นหรือให้รู้แจ้งแทงทะลุ นั่นเลย เพราะมันมีอำนาจมาก กิเลสมันแทรกอย่างนี้แหละ ที่อยู่ที่แทรก ที่หลับที่นอนก็แทรก เครื่องใช้ไม่สอยก็แทรก มีแต่ของดิบ ๆ ดี ๆ เพื่อสนองความสะดวกสบาย ความสะดวกสบายประเภทนี้มันเป็นเรื่องของกิเลสทำงาน ไม่ใช่เรื่องของธรรมทำงาน

เรื่องของธรรมทำงานเห็นไหม พระพุทธเจ้าทรงหุหุระที่ไหน เวลาทรงอุปสมบทแก่กุลบุตรผู้ใด ก็ยกสถานที่อยู่อาศัยขึ้นเป็นหลักเป็นเกณฑ์เลย เช่น รุกขมูล เสนาสน์ นั้นเด็ดไหม นั้นละสถานที่ฆ่ากิเลสทำลายกิเลสเบอร์หนึ่งหรือที่หนึ่งอันดับหนึ่ง คือให้ไปอยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ ชายป่าชายเขา จากนั้นก็ตามถ้ำ เงื้อมผาต่าง ๆ อันเป็นสถานที่เปลี่ยว ๆ สถานที่อดอยากขาดแคลน ไม่ใช่สมบูรณ์พูนผลเพื่อกิเลสจะได้พองตัวอย่างนั้น

ท่านอยู่เป็นยังไง ท่านผู้ผลิตธรรมเข้าสู่ใจเป็นยังไง กับผู้ผลิตกิเลสให้พอกพูน หัวใจต่างกันอย่างไรบ้าง แล้วเป็นนักบวชเวลานี้เป็นยังไงนักบวช พอกพูนกิเลสเข้าสู่หัวใจด้วยวิธีการใด พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านพอกพูนอรรถธรรมเข้าสู่ใจท่านพอกพูนด้วยวิธีใด การอยู่ของท่านเป็นอย่างไร การกินการหลับการนอนการใช้การสอยของท่านเป็นอย่างไร นั้นแหละสนามรบกิเลส

สถานที่อยู่ก็เป็นสถานที่เหมาะสมกับการรบกับการฆ่ากิเลส ที่หลับที่นอนก็เป็น ที่หลับที่นอนเพื่อฆ่ากิเลส ปัจจัยเครื่องอาศัยต่าง ๆ เช่นอย่าง ปัสสุกุลจีวร เป็นของดิบของดีเมื่อไร ปัสสุ ก็คือขี้ฝุ่นขี้ฝอยนั่นเอง ไปหาซักผ้าบังสุกุลที่ทิ้งอยู่ตามถนนหนทางเอา

มาเย็บปะติดปะต่อขึ้นเป็นสบง จีวร สังฆาฏิ พอได้ใช้ไปวันหนึ่ง ๆ เพื่อฆ่ากิเลสโดย
ถ่ายเดียว นั้นละฟังแต่ว่า ปัส ปัส ปัสกุล ก็หมายถึงทิ้งอยู่ตามพื้นซี้ฝุ่น ไปซักเอามา

ส่วนบิณฑบาตก็ให้หามาด้วยกำลังปลีแข้งของตน ให้ทำความอุตสาหะพยายาม
ถือเป็นการเป็นงานในการเลี้ยงชีพของตน ให้ถูกต้องตามหลักของพระ สอนให้
บิณฑบาต ปิณฑยาโลปโกชนํ นิสุสาย ปพพชฺชา ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุตฺสาโท กรณียเ
นํ ส่วนพิเศษ อติเรก แปลว่าของเหลือเฟือ ท่านก็บอกไว้ อันนั้นเป็นสิ่งที่เหลือเฟือ
ไม่ใช่เป็นของจำเป็นท่านก็บอก เช่น นิมนฺตํ สลากกตฺตํ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฏิปทิกํ
เช่น รับนิมนต์เขาไปฉันที่นั่นที่นี้ ถึงวันปาฏิบถ วันอุโบสถ วันปักษ์ เขาถวายในวันปักษ์
ถวายเป็นสังฆทานอะไรก็รับ แต่ไม่ให้ถือเป็นการยินดียิ่งกว่าการบิณฑบาตหามาด้วย
กำลังปลีแข้งของตน นั้นฟังซิเป็นยังไง

การหาเลี้ยงชีพของพระพุทธเจ้ากับพระสาวกทั้งหลาย ท่านหาเลี้ยงวิธีไหน ผู้ฆ่า
กิเลสและผู้เป็นสรณะของพวกเราท่านหาเลี้ยงองค์ของท่านด้วยวิธีใด ผิดกันไหม นี้ละ
กินก็กินเพื่อฆ่ากิเลส กินแบบนี้แหละ หาอยู่หากินมาเพื่อฆ่ากิเลสหาอย่างนี้ท่านหา นี้
หลักใหญ่ ส่วนเหลือเฟือก็เคยได้พูดแล้ว นั้นท่านก็ไม่ได้ห้าม แต่ไม่ได้ถือเป็น
กิจจะลักษณะเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นเนื้อเป็นหนัง เหมือนกับการบิณฑบาตด้วยกำลังปลี
แข้งของตนมารับมาฉัน

ยากี่ฉันขาดด้วยน้ำมูตรเน่า เน่า เพียงเท่านั้นละ เพียงเหยี่ยวาเท่านั้น ท่านไม่
ได้มารักมาสงวนชีวิตจิตใจยิ่งกว่าธรรม จนถึงกับถือเอาเรื่องหยุกเรื่องยาเป็นเรื่องใหญ่
เรื่องโต แล้วก่อความกังวลรบกวนวายให้แก่เจ้าของจณลิมมอรรธลิมมธรรม ลิมมัจฉธรรม ลิม
ความเป็นความตาย ลิม อนิจจัง ทุกขํ อนตฺตา ซึ่งเป็นหลักธรรมไปหมด มีแต่จะให้อยู่
ค้ำฟ้าโดยถ่ายเดียว เจ็บท้อง ปวดศีรษะบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็กลัวแต่จะตายวิงหาแต่หมด
แต่หมอ

ไม่ปฏิเสธเรื่องหยุกเรื่องยา แต่เรื่องความกังวลจนเกินเหตุเกินผลผิดหลักของ
สมณะนี้ผิดทางของพระพุทธเจ้า ผิดทางของผู้จะฆ่ากิเลส ผิดทางของผู้เรียนเพื่อรู้สัจ
ธรรม เรื่องหยุกเรื่องยาก็นำมารักษากันไป แต่ไม่ให้หลงจนเกิดความกังวลอันเป็นเรื่อง
ของกิเลส เห็นชีวิตจิตใจมีคุณค่ามากกว่าธรรมไปเสีย เลยลิมมัจฉธรรม ลิมหลัก อนิจจัง
ทุกขํ อนตฺตา ที่จะพาดนให้รอบคอบต่อสิ่งทั้งหลายมีมาเป็นต้นไปเสีย อย่างนี้ละพระ
พุทธเจ้าและสาวกท่านท่านทำอย่างนี้

จะไปไหนมาไหนไม่เคยละท่าทางแห่งการต่อสู้ เพื่อกิเลสจะบรรลัยไปจากจิตใจ
แม้ท่านหลุดพ้นไปแล้ว กิริยาอาการเหล่านั้นท่านก็ทรงดำเนินตลอดวันนิพพานทุก ๆ
องค์ไป และนำอุบายวิธีการเหล่านั้นมาสอนสัตว์โลก ไม่ได้สอนให้สั่งสม สอนให้ฆ่า ขึ้น

เชื่อว่ากิเลสตัวใด ไม่ว่าจะเป็นโคตรเป็นแซ่ ลูกเต้าเหล่ากอหลานเหลนของกิเลส มันเป็นลูกยักษ์หลานยักษ์พ่อยักษ์ ปู่ย่าตายายยักษ์ สำหรับทำลายสัตว์โลกทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นของดีพอจะนอนใจ

ถ้านักบวชนักปฏิบัติเราไม่เห็นภัยในสิ่งเหล่านี้จะเห็นอะไรเป็นภัย ก็นอกจากเห็นตัวภัยว่าเป็นคุณเท่านั้นก็ยิ่งจะลุ่มจมไป เอาให้เห็นดูศีธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร ประเสริฐเลิศเลอเหนือโลกมาตั้งแต่กาลไหน ๆ ถึงได้ว่าโลกุตระ ๆ คือ ธรรมเหนือโลก คุณสมบัติทุกสิ่งทุกอย่างเหนือโลกโดยลำดับลำดับ ไม่มีธรรมชั้นใดต่ำกว่าโลกเลย ท่านจึงเรียกว่าโลกุตระธรรม แปลว่าธรรมเหนือโลก สูงกว่าโลก ทำไมจึงไม่สนใจนำธรรมเหนือโลกเข้ามาสู่จิตใจให้เหนือกิเลสบ้าง หรือให้เหนือกิเลสไปโดยลำดับลำดับ

สิ่งที่กิเลสกล่อมอยู่ทุกเวลาล่วงเวลานั้นเราไม่เคยเบื่อหน่ายอึดพอ แต่การประกอบความพากเพียรนี้ถูกกิเลสปิดมือ มือหักขาหักไปเลย แล้วมันจะทันกันอย่างไรการปฏิบัติอรรถธรรม คำว่าธรรมเหนือโลกก็ไม่ได้สัมผัส ได้ยินแต่ชื่อแต่นาม เช่น สมาธิธรรม สมถธรรม ปัญญาธรรม วิมุตติธรรม ที่ท่านแสดงไว้นั้นท่านถอดออกไปจากหัวใจดวงเลิศดวงประเสริฐ ดวงที่เป็นมาแล้วทั้งสมาธิทั้งปัญญาทั้งวิมุตติ นำออกมาแสดงจากสิ่งที่ท่านเป็นมาแล้ว ออกมาจากดวงใจของท่านซึ่งเป็นดวงใจบริสุทธิ์ล้วน ๆ วิเศษล้วน ๆ นำมาเขียนไว้ตามตำรับตำรา ชี้ออกเข้ามาในหัวใจของสัตว์โลก เฉพาะอย่างยิ่งผู้ปฏิบัติเราควรจะต้องจะเห็นควรที่จะเข้าใจ ควรจะสัมผัสสัมพันธ์ธรรมเหล่านี้มากหรือเร็วยิ่งกว่าผู้อื่นใด แต่ทำไมจึงไม่ปรากฏ ถ้าไม่ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลาเท่านั้น มันจึงไม่ปรากฏในคำที่ควรปรากฏ

พระพุทธเจ้าสอนเพื่อให้รู้ให้เห็นในสิ่งเหล่านี้แท้ ๆ ธรรมะเป็นธรรมะสด ๆ ร้อน ๆ จึงเรียกว่า อกาลโก ไม่มีกาลไม่มีสถานที่อันใดมาทำลายธรรมที่ทันสมัยในการแก้กิเลสการฆ่ากิเลสนี้เลย แล้วทำไมเรานำมาใช้เรานำมาประพฤติปฏิบัติ จึงกลายเป็นเรื่องกิเลสเหยียบย่ำทำลายเอาเสียหายหมด หลุดไม้หลุดมือไป เครื่องไม้เครื่องมือคือธรรมทั้งหลายเหล่านี้ไม่ติดตัวเลย เป็นเพราะอะไร ตั้งปัญหาถามตนบ้างชินนักปฏิบัติ

ศึกมันประดังเข้าอยู่ที่หัวใจตลอดเวลา ธรรมะทำไมไม่มีเครื่องต้านทานกันบ้างนักปฏิบัติ เพื่อจะได้ปรากฏสมาธิเป็นยังงี้ คำว่าความสงบใจสงบเป็นอย่างไร เสียสงบเราก้เคยได้ยิน ลมสงบเราก้เคยได้ยินได้เห็น เรื่องราวสงบเราก้เคยได้ยินได้เห็น ความสงบเป็นของดี ใจยิ่งเลิศยิ่งกว่านั้น สงบจากอารมณ์ที่เป็นพิษเป็นภัยทั้งหลายเข้าสู่ความเป็นเองของตัวเอง เข้าสู่ตัวของตัว เป็นตัวของตัว ในขั้นนี้เราก้มีความผาสุกสบาย เย็นใจเบาใจ

ความสุขในความสงบของใจนี้ผิดกับความสงบอันใด ผิดกับความสุขอื่นใด เพียงขั้นนี้เราก็ประจักษ์มันก็ดูดีแล้ว ถ้าธรรมให้เห็นให้รู้ทำไมจะไม่ดูดี นี่ก็เพราะมันไม่สงบนั่นเอง นั่งสมาธิภาวนานิดหน่อยก็กลัวแต่จะตาย ถูกอารมณ์มันผลักมันไสมันขยี้ขย้าจนถลอกปอกเปิกแข่งหักขาหักไปตามมันเสียจนได้ แล้วจะหาสมาธิหาปัญญามาจากที่ไหน จากวิธีการอย่างนั้นของกิเลสลาภนักปฏิบัติไป

ยิ่งปัญญาด้วยแล้วนั้นยิ่งสำคัญมาก นักปฏิบัติถึงวาระที่ควรไตร่ตรองพิจารณาพิจารณาต้องไตร่ตรอง เราอย่าคอยให้ปัญญาเกิดขึ้นมาเอง ให้ฉลาดเองเป็นไปไม่ได้ นี่เคยพูดมาแล้วมาแล้ว พูดด้วยความแน่ใจ จิตสงบเป็นปากเป็นทาง มีต้นทุน คือจิตสงบนั้นเป็นจิตที่อิมตัวไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่หิวโหยกับอารมณ์อะไร นำจิตที่สงบนั้นเข้าทำงานทางด้านปัญญาจึงสะดวก ตั้งหน้าตั้งตาทำให้ พอปรากฏผลในแง่ที่แน่นิ่งขึ้นมาด้วยอุบายของปัญญา ก็ยังเป็นเครื่องสะดุดใจไปโดยลำดับลำดับ ทำให้ตื่นจิตตื่นใจขึ้นมา ทำให้ตื่นตัวขึ้นมาเพราะปัญญา แล้วก็พอใจกับการชวนชวย พอใจกับการพิจารณา นี่ละปัญญาเริ่มไหวตัว ที่แรกต้องได้บังคับ

เมื่อปัญญาได้ทำงานเห็นผลไปโดยลำดับลำดับแล้ว ปัญญาจะตั้งหน้าตั้งตาทำงานไปเอง และดูดีในการคิดค้นคว้าของตนจนกลายเป็นอัตโนมัติขึ้นมาได้ ได้สัมผัสสัมพันธ์กับอะไรก็ตาม สติปัญญาจะขึ้นมาพร้อม ๆ กัน พร้อม ๆ กัน ไม่สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใดก็เป็นสติปัญญาค้นคว้าหาเหตุหาผล หาความสัตย์ความจริงอยู่โดยทำนองนั้น นี่ละอุบายทั้งหมดหรือวิธีการทั้งหมด กิริยาที่ปัญญาทำหน้าที่อยู่ทั้งหมดนี้เป็นกิริยาอาการที่ฆ่ากิเลสโดยลำดับลำดับ

เพียงปัญญาเท่านั้นก็ให้เห็นชัดเจนแล้วว่ากิเลสได้ขาดวรรคขาดตอนไป กิเลสจะขาดจากใจนี้ขาดด้วยปัญญานะ ไม่ได้ขาดด้วยสมาธิ สมาธิเป็นแต่เพียงให้จิตสงบอารมณ์ รวมกำลังของใจเพื่อจะทำงานในการฆ่ากิเลสด้วยปัญญา เมื่อปัญญาได้เกิดได้มีขึ้นแล้วนี่ละที่นี้ เอ้า กิเลสมันจะมีหนาแน่นเท่าไรก็เถอะไม่พันไปได้เลย นับวันที่กิเลสจะขาดสะบั้นหันแหลกลงไป เพราะความเพียรจะเหนียวแน่นมั่นคงมากดูดีดีมาก เป็นไปโดยอัตโนมัติของตัวเอง นี่ละที่ธรรมพระพุทธเจ้าท่านสอนว่า ปญญาปริภาวิต จิตตัมมุขเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ เบื้องต้นท่านก็สอนว่า สีลปริภาวิต สมาธิ มหปฺมุโล โหติ มหานิสฺโส สีลเป็นเครื่องอบอุ่น ไม่ทำใจให้เกิดนิเวศน์เดือดร้อนแก่ตนเองว่าทำได้ทำศีลต่างพร้อย มีความอบอุ่นบำเพ็ญสมาธิ เมื่อนิเวศน์เหล่านี้ไม่กวนจิตก็เข้าสงบได้ง่าย สมาธิปริภาวิตา ปญญา มหปฺมุลา โหติ มหานิสฺสา ปัญญาที่สมาธิเป็นเครื่องหนุนแล้วย่อมทำงานได้คล่องตัวไม่เถลไถล ปญญาปริภาวิต จิตตัมมุขเทว อาสเวหิ วิมุจฺจ

ติ จิตที่ปัญญาได้เป็นผู้รักษา เป็นผู้สังหารกิเลส ปอกกิเลสสำรอกกิเลสแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสโดยชอบ นั้น

นี่จะเป็นบทที่สำคัญมากในพุทธศาสนาหรือในการบำเพ็ญ อันนี้แยกไม่ได้ จะให้มีแต่สมาธิจะให้มีแต่ปัญญาก็ไม่ได้ นอกจากชิปปาภิญญา ซึ่งมีสมาธิและปัญญาหมุนไปพร้อม ๆ กัน ถ้าเป็นรายธรรมดาทำ ๆ เรา ๆ ดำเนินไปโดยลำดับลำดับลุ่มลุ่มคลุกคลานอย่างนี้ เรื่องสมาธิเป็นเรื่องที่สำคัญอยู่มากทีเดียว ถ้าไม่มีสมาธิเราจะใช้แต่ปัญญาอย่างเดียวมันเถลไถลไปเสีย กลายเป็นสัญญาอารมณ์และเป็นเรื่องของกิเลสไปเสียโดยไม่รู้ตัว ไม่ได้เรื่องอะไร พอจิตอึดตัวมีความเย็นใจมีความสบายไม่ฟุ้งเพื่อเห่อเหิม ไม่คึกไม่คะนองกับอารมณ์ต่าง ๆ แล้วพาทำงานโดยทางปัญญา ย่อมตั้งหน้าตั้งตาทำงานและได้ผลประจักษ์ขึ้นมาโดยลำดับลำดับตา จนเป็นสักขีพยานแห่งการทำงานของปัญญา แล้วเกิดความเต็มตำหุนตัวไปโดยลำดับลำดับตาได้โดยไม่ต้องสงสัย

ธรรมที่กล่าวเหล่านี้อยู่ที่ไหนเวลานี้ อยู่ที่หัวใจดวงรู้ ๆ นี้แหละ โดยอาศัยธาตุขันธ์เป็นเครื่องประกอบทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว ผู้ที่จะดีจะชั่วจริง ๆ แล้วคือใจ ธาตุขันธ์อันนี้ไม่ได้ดีได้ชั่วอะไร แต่เป็นเครื่องอาศัยกัน ถ้าจิตหมุนไปทางฝ่ายธรรม ขันธ์เหล่านี้ก็เป็นเครื่องมือสำหรับสั่งสมธรรมขึ้นภายในใจ ถ้าจิตหมุนไปทางธรรม อากาธทั้งห้าคือขันธ์ทั้งห้านี้ก็จะเป็นเครื่องมือสำหรับธรรมไป มีเท่านั้น ผู้ที่จะรับดีรับชั่วจริง ๆ คือใจ จึงต้องอาศัยธรรมเป็นสำคัญ ให้ขันธ์ห้านี้ทำงานในทางที่ถูกที่ดีแล้วเป็นผลที่พึงพอใจแก่จิตใจเอง

เสียดายอะไรนักโลกอันนี้จึงไม่จิตไม่จาง เคยจมมากที่ภพที่ชาติแล้ว เอาภพชาตินี้เป็นหลักปัจจุบันเป็นสักขีพยานชิ ภพชาตินี้เป็นมาได้ยังไงถ้าไม่มีสาเหตุพาให้มันเป็นและภพชาติก่อน ๆ ที่หมุนกันมาโดยลำดับ ๆ เกิดแล้วตายเล่า ๆ ไม่มีเชื่อไม่มีสิ่งเกี่ยวโยงให้พาเป็นมามันเป็นมาได้ยังไง เราจะมาปฏิเสธหรือมาตัดสินเอาแบบหลับหูหลับตาให้กิเลสปิดตาอย่างนั้นได้ผลได้ประโยชน์อะไร

พระพุทธเจ้าเป็นผู้พ้นจากกิเลสเป็นผู้เหนือกิเลส เป็นผู้ฆ่ากิเลสฉิบหายวายปวงไปหมดแล้ว เป็นผู้ตรัสไว้ว่าตายแล้วเกิด ภพนั้นภพนี้ ภพน้อยภพใหญ่ หาความแน่นอนไม่ได้เพราะวิบากกรรม นั้น นี่คือหลักธรรมของพระพุทธเจ้า นี่ละโอวาทของพระพุทธเจ้าสอนตามหลักความจริง นอกจากโอวาทของกิเลสมันปลอมทั้งเพ เพราะเป็นข้าศึกต่อความจริงคือธรรม

กิเลสกับธรรมต้องเป็นข้าศึกกันเสมอไป มันจะเอาของจริงมาพูดไม่มีเลย เอาของจริงมาสอนสัตว์โลกไม่มีเลยแม้แต่นิด จะเอาแต่เรื่องปลอมทั้งนั้นมาสอน เรายังเชื่อมั่นอยู่หรือ แล้วยังจะเชื่ออย่างติดจมไปอีกอยู่หรือ ไม่เห็นโทษหรือ พุทธิ ธมฺมํ สรณํ

คุณามิ ไม่มีค่าอะไรบ้างเธอ จึงไม่ได้นำมาคิดไม่ได้นำมาตรองแล้วดำเนินตามที่ท่านสอนไว้นั้น

ท่านบอกไว้ชัด ๆ แล้วว่า อวิชชาปจฺจยา สงฺขารานัน เพียงเท่านั้นกระเทือนไปหมดแล้วในหัวใจของสัตว์โลกทั่วไตรภพ เพราะมีอยู่กับทุกดวง บรรดาผู้ที่ยังมีกิเลสคือ อวิชชาปจฺจยา นี้อยู่แล้วกระเทือนหมด เว้นพระอรหันต์เท่านั้นท่านไม่มี นี่แหละพาสัตว์ทั้งหลายให้เกิด เกิดแล้วตายเล่า ดี ๆ ชั่ว ๆ อย่างนั้นเป็นวิบากกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำดีทำชั่ว สัตว์โลกทั้งหลายจึงไม่ได้เหมือนกัน กम्मํ สตุเต วิภชติ ยทฺธิทํ หีนปฺปณฺณิตํ นั้น กรรมเป็นเครื่องจำแนกแจกสัตว์ทั้งหลายให้ประณีตเลวทรามต่างกัน ท่านบอกไว้อย่างชัดเจนไม่มีอะไรที่น่าสงสัยเลย

เราอยากทราบเรื่องเหล่านี้ เอ้า พิสูจน์ทางด้านปฏิบัติ เราจะได้เห็นพระพุทธเจ้าประหนึ่งว่าประทับอยู่ตรงหน้าเรานี้ ก็หมิ่นก็แสบก็ลั่นพระองค์ก็ตามจะลบล้างไม่ได้เลย โดยความจริงที่มีอยู่ในหัวใจของเรานี้ออกประสานกันเลย กับพระพุทธเจ้าและธรรมทั้งหลายนั้น ตลอดถึงพระสงฆ์สาวกมีกึ่งองค์ในบรรดาสาวกของพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากเท่าไร จะรวมลงเป็นความจริงอันเดียวกันหมด ประสานกันได้อย่างประจักษ์ใจหายสงสัย กราบราบ เรียกว่า อกาลิกโก ให้ปฏิบัติลงตรงนี้ถ้าอยาก رؤ้อยากเห็น

เริ่มตั้งแต่ที่สอนนี้ สมาธิไม่มีเริ่มชวนขยายให้ มีไม่มีผู้ใดจะมาชวนขยายให้ถ้าเราไม่ชวนขยายเสียคนเดียว เรื่องสุขเรื่องทุกข์เรื่องบาปเรื่องกรรมมากน้อย ไม่มีผู้อื่นผู้ใดที่จะมารับเคราะห์ให้เรา เราเป็นผู้รับเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นเราต้องเป็นผู้ช่วยตัวเอง ประพฤติปฏิบัติแก้ไขตัวเอง หนักก็เป็นเรื่องของเรา เบาเป็นเรื่องของเรา ไม่ใช่เรื่องของผู้อื่นใดพอที่จะหวังพึ่งผู้อื่นในการแก้กิเลส เพื่อแก้ทุกข์ทั้งหลายไปในตัวพร้อม ๆ กัน เราต้องทำของเราเอง ให้เจอเสียสมาธิเกิดเป็นยังงี้ ใจซึ่งมีแต่กิเลสครองหัวใจ สมาธิไม่ได้ปรากฏภายในใจเลยนี้หาความสุขที่ไหนได้ นอกจากความรุ่มร้อนเป็นพินเป็นไฟอยู่ทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน โดยไม่เลือกชาติชั้นวรรณะฐานะใด ๆ ทั้งสิ้น เอาให้เกิดชึ

ปัญญามีแต่พระพุทธเจ้าและสาวกเท่านั้นหรือ ท่านสอนไว้เพื่อใครเวลานี้ ธรรมะทั้งหมด ศีลก็ดี สมาธิก็ดี ปัญญาที่ดี สอนไว้เพื่อโลก ใครเป็นโลก ก็เรานี้คนหนึ่ง มีเชื้อโรคเต็มตัวอยู่ในจิตใจ จะนำยาธรรมโอสถนี้เข้ามาแก้มาถอดมาถอนกัน นำมาใช้ชึปัญญา หุงต้มแกงกินได้เธอ

เราเกิดมาก็ภพก็ชาติแล้วไม่อดทนระอาใจบ้างเธอ กิเลสตัวไม่พาให้อัดทนระอาใจมันฝังใจเรา ธรรมตัวอดทนระอาใจก็เข้าแก้กันชึ ให้มันเห็นชึ เมื่อปัญญาได้

เกิดแล้วเอาละที่นี้ว่างั้นเลย เกิดขึ้นโดยหลักธรรมชาติ ไม่ต้องไปศึกษาหาจากผู้หนึ่งผู้ใดแหละ ถ้าลงปัญญาขั้นนี้ได้เกิดแล้วเป็นขึ้นในตัวเอง ฆ่ากิเลสภายในจิตใจพิณาศิลปหายโดยลำดับลำดับไป จนกระทั่งไม่มีกิเลสตัวใดเหลือเพราะปัญญาประเภทนี้

ท่านให้ชื่อว่ามหาสติมหาปัญญา ก็ไปตั้งแต่ปัญญาล้มลุกคลุกคลานนี้แล จนกลายเป็นมหาสติมหาปัญญาขึ้นมาได้ เพราะการฝึกการอบรมอยู่โดยสม่ำเสมอ หมุนกันไปเรื่อยพิจารณาเรื่อยจนมีกำลัง แล้วกลายเป็นอัตโนมัติขึ้นมา แล้วกิเลสตัวไหนที่นี้ นี่ละที่ว่าปัญญาเดินละที่นี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสัมพันธ์อะไร สติปัญญาจะตามไปเพื่อฆ่ากิเลสโดยลำดับลำดับไปในขณะเดียวกัน โดยไม่ได้ตั้งอกตั้งใจหากเป็นไปเอง

เมื่อถึงขั้นสติปัญญาเป็นไปเองแล้ว อะไรมาสัมผัสสัมพันธ์จะเป็นไปเองในการแก้การถอดการถอน และเรื่องการสังสมกิเลสนี้ไม่มี มีแต่เรื่องฆ่าโดยลำดับลำดับเท่านั้น จนกระทั่งกิเลสบรรลัยไปหมดจากหัวใจแล้วโล่งหมด เป็นอวกาศของจิต ไม่ปรากฏเลย ว่าอันใดมาเป็นข้าศึก เอ้อ หายห้วง หมดแล้วหรือที่นี้ข้าศึก จะไปถามใคร สนฺทิฎฐิโก พระพุทธเจ้าประกาศล้นโลกอยู่คือจุดนี้เป็นจุดสำคัญมาก จุดเอก สนฺทิฎฐิโก อันนี้ นี่ละที่นี้เหนือโลกหรือไม่เหนือโลก อยู่กับขั้นนี้ที่นี้ ขั้นนี้ที่นี้ว่าขั้นนี้ ธรรมชาติที่บริสุทธิ์ก็รู้ว่าธรรมชาติที่บริสุทธิ์เต็มหัวใจสงสัยอะไร

พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปที่พระองค์ หายสงสัยในขณะที่มีความบริสุทธิ์ได้ ปรากฏเต็มดวงขึ้นมาที่นี่ฉันใด พระพุทธเจ้าทั้งหลายฉันนั้น สาวกทั้งหลายฉันนั้นพอแล้ว อยู่ไหนก็เหมือนกับได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า นี่ละที่ว่าผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเรา ก็คือเห็นจิตดวงที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ สง่าผ่าเผยเหนือโลกเหนือสงสาร อัจจรรยก็อัจจรรยเหนือโลกเหนือสงสาร นอกสมมุติโดยประการทั้งปวง นี่แลคือผลของการปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ไปไหน ชี้ลงจุดนี้ให้ผู้ปฏิบัติได้หลุดพ้น

เรานะเอาแต่คัมภีร์กิเลสมาแบกอยู่ตลอดเวลา ทั้งยืนทั้งเดินทั้งนั่งทั้งนอน แม้แต่ประกอบความเพียรก็แบกแต่คัมภีร์กิเลสอยู่บนหัว ไม่ได้รู้สึกเนื้อรู้สึกตัวเลย ศีลสมาธิ ปัญญา วิมุตติหลุดพ้นจะมาจากที่ไหน ก็มีตั้งแต่เรื่องของกิเลสเต็มหัวใจ มันแปลกต่างอะไรกับสัตว์โลกด้อม ๆ แด้ม ๆ อยู่ตามประสีประสาเขา นั่นเขาก็มีกิเลสเหมือนกันกับเรา เราจะยกฐานะเราว่าสูงกว่าเขาที่ตรงไหนเมื่อกิเลสยังเต็มหัวใจอยู่แล้ว

อวดอะไร กิเลสมันชอบอวด แต่ธรรมะไม่ชอบไม่อวด ยิ่งถึงความพอตัวแล้วเท่านั้นละที่นี้ ไม่ว่าจะตำหนิติเตียน ไม่ว่าจะถูกชมเชยสรรเสริญประการใด ก็เหมือนน้ำตกลงบนใบบัว กลิ้งตกไป ๆ ไม่ซึมซาบเป็นโดยหลักธรรมชาติ จิตก็เหมือนกันเมื่ออิมตัวพอตัวแล้ว เสียงสรรเสริญตกเข้ามาสัมผัสพัดดับไป เสียงนินทาเข้ามาสัมผัสพัดดับไป

เท่านั้น เกิดดับ ๆ เป็นอาการของสมมุติทั้งหมด ธรรมชาตินั้นเป็นวิมุตติเข้ากันไม่ได้
นั้น เอาให้เห็นชินักปฏิบัติ

นี่ครูบาอาจารย์ท่านล่วงลับไปมากต่อมากแล้วนะ เรายังไม่ตื่นใจอยู่หรือ ใครจะ
แนะนำสั่งสอนเราต่อไป ถ้าเราก็อหาหลักหาเกณฑ์แก่ตัวเองไม่ได้ อ่อนเปียกอยู่ตลอดเวลา
เรื่องธาตุเรื่องชั้นเป็นของไม่แน่นอน การอยู่ด้วยกันนี่ก็เป็นของไม่แน่นอน มีการ
ยกย้ายผันแปรอยู่ตลอดเวลา ทั้งธาตุชั้นทั้งการอยู่ร่วมกันนี้แหละ ในขณะที่อยู่ที่ก็ให้รับ
แรงชวนชวาย อันใดที่ยังบกพร่องให้พยายามชวนชวายซิ

อย่าถืองานใดเป็นงานสาระสำคัญยิ่งกว่า งานเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาชำระจิต
ใจ ซึ่งมีตัวภัยอันสำคัญ ๆ ผังจมอยู่ในนั้นให้ออกไปได้โดยลำดับ จะได้เห็นคุณค่าของ
ศาสนาและเห็นคุณค่าของใจตัวเอง แล้วบวชมาคุ้มค่า บวชมาไม่เสียท่าเสียที เกิดมาไม่
เสียท่าเสียที ได้เป็นเจ้าอำนาจเหนือกิเลสเสียทีและตลอดไป

นี่พอพูดไป ๆ ก็รู้สึกเหนื่อยแล้ว อย่างนั้นซิ เอาละ เพียงเท่านี้ละ